

УДК 377.3:657.1

Ієвлєв О.М.
кандидат технічних наук, доцент
Національний університет «Львівська політехніка»

Пилипенко Л.М.
доктор економічних наук, професор
Національний університет «Львівська політехніка»

ДО ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ «ОБЛІК ТА ОПОДАТКУВАННЯ» СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА (ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЯМИ)» У ВНЗ

ON THE ISSUE OF TRAINING OF SPECIALISTS OF THE FIRST (BACHELOR) LEVEL OF HIGHER EDUCATION OF SPECIALIZATION "ACCOUNTING AND TAXATION" OF THE SPECIALTY "PROFESSIONAL EDUCATION (BY SPECIALIZATIONS)" IN HEI

АНОТАЦІЯ

Розкрито характер ступеневої підготовки фахівців з обліку та оподаткування. Проаналізовано зміст і значення науково-дослідної компоненти у підготовці бакалаврів та магістрів за цією спеціальністю в навчальному процесі. Досліджено передумови формування професійної освіти за спеціальністю, зокрема її педагогічний складник. Сформульовано висновки щодо доцільності і необхідності ліцензування освітньо-професійних програм спеціалізації «Облік і оподаткування» спеціальності «Професійна освіта (за спеціалізаціями)».

Ключові слова: навчальний процес, фахівці з обліку, аналізу та аудиту, професійна освіта, науково-дослідна компонента, міжнародні та європейські стандарти освіти для професійних бухгалтерів.

АННОТАЦИЯ

Раскрыт характер ступенчатой подготовки специалистов по учету и налогообложению. Проанализировано содержание и значение научно-исследовательской компоненты в подготовке бакалавров и магистров по этой специальности в учебном процессе. Исследовано предпосылки формирования профессионального образования по специальности, в частности ее педагогическую составляющую. Сформулированы выводы о целесообразности и необходимости лицензирования образовательно-профессиональных программ специализации «Учет и налогообложение» специальности «Профессиональное образование (по специальностям)».

Ключевые слова: учебный процесс, специалисты по учету, анализу и аудиту, профессиональное образование, научно-исследовательская компонента, международные и европейские стандарты образования для профессиональных бухгалтеров.

ANNOTATION

The character of step-by-step preparation of accounting and taxation specialists is revealed. The content and significance of the scientific-research component in preparation of bachelors and masters for this specialty in the educational process are analyzed. The preconditions of formation of professional education in the specialty, in particular, its pedagogical component, are investigated. Formulated conclusions on the expediency and necessity of licensing of educational and professional programs for specialization "Accounting and taxation" of the specialty "Professional education (in specialization)".

Keywords: educational process, accounting, analysis and audit specialists, professional education, scientific-research component, international and European standards of education for professional accountants.

Постановка проблеми. Практична діяльність у сфері обліку, аудиту, аналізу, оподаткування

та інших споріднених профілів визначально залежить від змісту навчальної підготовки кадрового потенціалу. Навчання в системі ВНЗ, а також системах професійної освіти через підготовку, перепідготовку і підвищення кваліфікації покликане забезпечити ринок праці конкурентноздатними професійно мобільними фахівцями. Тому особлива увага приділяється дослідженням впливу фундаментальної науки та освіти, в тому числі бухгалтерської, на прискорення подальшої інтелектуалізації суспільного середовища.

Сучасна освітня діяльність – це насамперед нова філософія цього процесу, нові принципи організації набуття теоретико-прикладних знань і вмінь студентів, формування ними здатностей до наукових досліджень (новітні технології опанування знань). На загальному фоні освітня діяльність підвищення якості підготовки випускників саме закладів професійної (професійно-технічної) освіти слід розглядати важливим завданням, яке ставить суспільство перед системою освіти України. Відповідно до закону України «Про освіту», зокрема ст. 15 «Професійна (професійно-технічна) освіта», метою такого рівня освіти є формування і розвиток професійних компетентностей особи, необхідних для професійної діяльності за певною професією у відповідній галузі [1]. Підготовка фахівців зі спеціальності «Облік та оподаткування» здійснюється й у навчальних закладах професійної освіти, а тому виникає необхідність підготовки педагогічних кадрів для їх навчання саме за цим профілем.

У складі більшості українських університетів перебувають коледжі, які на рівні «молодшого бакалавра» і «бакалавра» здійснюють підготовку за спеціальністю «Облік і оподаткування» чи іншими спорідненими спеціальностями (наприклад, «Фінанси, банківська справа та страхування», «Економіка підприємства», «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», «Інформаційна діяльність підприєм-

ства» та ін.), у навчальних планах яких є значна кількість предметів, пов'язаних з обліком, аналізом оподаткування. Для якісного викладання необхідні викладачі, які, з одного боку, є висококваліфікованими за фаховим спрямуванням, а з іншого – добре обізнаними зі специфікою коледжної освіти, педагогічний складник у якій займає важливе місце.

Впорядкування мережевої структури вищих навчальних закладів, забезпечення викладацькими кадрами тих університетських структур, де готують фахівців з обліку, аудиту та оподаткування, залишаються актуальною проблемою.

Аналіз досліджень і публікацій. Окремі питання з дослідження організації профільної освіти та ступеневого процесу підготовки фахівців, його контекст із Болонським процесом, інтеграцією до Європейського простору вищої освіти висвітлені у працях українських науковців з акцентом на різні аспекти проблеми. При цьому науковці спираються на результати парламентських слухань на тему: «Професійна освіта як складник забезпечення кваліфікованого кадрового потенціалу України: проблеми та шляхи вирішення». Досліджуючи проблематику організацій ступеневої освіти за певною спеціальністю («молодший бакалавр» – «бакалавр» – «магістр»), увагу акцентують на тому, що мережа вищих навчальних закладів I–II рівнів акредитації (коледжів, технікумів і училищ) налічує 742 заклади, з яких 324 структурних підрозділи університетів і академій [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій насамперед засвідчує той факт, що у професійно-технічних навчальних закладах та коледжах протягом останніх років спостерігається спад укомплектованості педагогічними кадрами в обсязі 10–15%. Одним зі стримуючих факторів формування необхідного рівня ступеневої освіти, як відзначає С.М. Гончаров, є те, що в Україні немає практики формування освітніх цілей громадянським суспільством (монополія міністерства), немає ефективної науково обґрунтованої системи прогнозування потреби у фахівцях з вищою освітою [3].

Провідними напрямками досліджень у сфері професійної освіти є: загальні теоретичні та методологічні проблеми функціонування системи професійно-технічної освіти (Р. Гуревич, І. Зязюн, Н. Ничкало, Г. Гребенюк, І. Козловська та ін.); професійна підготовка фахівців в Україні (А. Лігоцький, П. Олійник, М. Піндера, О. Гаврилюк, В. Зайчук, О. Кіяшко, Р. Пріма, Л. Сушенцева та ін.). Так, наприклад, Л.Л. Сушенцева дотримується погляду, що перехід на новий зміст професійно-технічної освіти і завдання, які стоять сьогодні перед педагогічними колективами професійно-технічних навчальних закладів щодо підвищення якості професійного навчання, підготовки конкурентоспроможного на ринку праці випускника, потребують певних докорінних змін у підготовці професійно-педагогічних кадрів [4, с. 202].

Водночас, на думку академіка Н. Ничкало, кожному етапу розвитку суспільства притаманні свої соціально-економічні та науково-технічні проблеми. Їх вирішення потребує нових підходів, що враховують динаміку змін у життєдіяльності різних соціальних систем [5]. При цьому в контексті підвищення кваліфікаційного рівня Ю. Козловський, І. Козловська обґрунтовують, що відповідно до законів едукативної інтеграції має бути реалізована інтеграція методологічних та загальнонаукових підходів до навчальної та наукової діяльності, різноманітних методів і форм навчання тощо [6]. Тому у сучасних дослідженнях за напрямом, що розглядається, визнається, що ця тематика є актуальною.

Мета статті – обґрунтувати актуальність підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціалізації «Облік та оподаткування» спеціальності «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» та сформулювати окремі аспекти її організації та змісту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ставлячи за мету проведення пошуку засобів формування професійної компетентності майбутніх облікових працівників, спираються на ієрархічно-організаційну систему гуманітарної підготовки з професійною кваліфікацією – формування професійної компетентності майбутнього облікового працівника. До таких насамперед належать професійно-орієнтовані, особистісно-орієнтовані, комунікативно-орієнтовані та супідрядні з ними складники, що пов'язані з подальшими процесами реалізації професійної діяльності та визначають шляхи саморозвитку і подальшої самоосвіти особистості.

Система економічно-педагогічної освіти («вищої професійної освіти») унікальна за своєю суттю і дає змогу сформувати гармонійно розвиненого фахівця, який поєднує в собі економічні та педагогічні знання та вміння, пов'язані зі здатністю розв'язувати техніко-економічні завдання, системно мислити, орієнтуватися у питаннях економіки, організовувати навчальний процес у професійному навчальному закладі тощо.

Серед значної кількості посад, які може обіймати випускник за напрямом підготовки «Облік і оподаткування» (головний бухгалтер, бухгалтер, фінансовий директор, заступник керівника з економіки, ревізор, аудитор, контролер, аналітик, податковий інспектор та ін.), у багатьох вузівських програмах підготовки спеціалістів за цим профілем вказується і така посада, як «викладач обліку і аудиту», «викладач економічних дисциплін» тощо.

Ця проблема вирішувалася університетами шляхом присвоєння випускникам спеціальності відповідної кваліфікації. Так, підготовка бакалаврів спеціальності «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» спеціалізації «Економіка» у Київському національному економічному університеті ім. Вадима Гетьмана передбачала присвоєння кваліфікації «Педагог професійного

навчання в галузі економіки, фахівець з економіки» [7].

Однак у новому законі «Про вищу освіту» (ст. 7 «Документи про вищу освіту (наукові ступені)») вказано, що кваліфікація складається з інформації про здобутий особою ступінь вищої освіти, спеціальність та спеціалізацію. Для наведеного вище прикладу: бакалавр за спеціальністю «Професійна освіта» спеціалізації «Економіка» [1]. Такий підхід, на нашу думку, звужує можливості спеціалізації у підготовці фахівців економічного профілю для потреб закладів професійної освіти.

Використовуючи для опису підготовки фахівців у вищих навчальних закладах за спеціальністю «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» термін «вища професійна освіта», Л.Г. Білий наголошує на таких її особливостях:

– вища професійна освіта передбачає підготовку фахівців певної кваліфікації;

– результатом цієї підготовки є не лише рівень засвоєння студентами такої сукупності систематизованих знань, умінь і способів діяльності, що дадуть змогу фахівцю самостійно та відповідально вирішувати дослідницькі і практичні завдання, творчо використовуючи та розвиваючи досягнення культури, науки і техніки, але і професійне становлення та розвиток особистості людини [8].

У системі професійної освіти цим вимогам відповідатимуть педагоги з високим рівнем професійно-педагогічної мобільності, під якою ми розуміємо інтегративну якість особистості, яка дозволяє поєднувати теоретичну та практичну готовність до здійснення педагогічної діяльності (професійна педагогічна компетентність), бути соціально активною, конкурентоспроможною, професійно компетентною (володіти ґрунтовними знаннями за обраним фахом), здатною до самореалізації, саморозвитку, самоосвіти, творчості в умовах набуття педагогічного фаху і модернізації власної професійної діяльності як стратегічної мети життя.

Підготовка фахівців економічного профілю спеціальності «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» для потреб закладів професійної освіти здійснювалася у вищих навчальних закладах на спеціалізації «Економіка підприємства, маркетинг та менеджмент» (перелік 2008 р.) та «Економіка» (перелік 2010 р. [9]) (відповідно до сучасної нормативної бази «спеціальність» –

це «напрямок підготовки», «спеціалізація» – це «профіль») (таблиця 1).

Спеціалізація «Економіка» спеціальності «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» не згадується у Наказі Міністерства освіти і науки України № 292 від 21.03.2016 р. [11], який визначає перелік спеціалізацій, на яких студенти будуть навчатися за кошти державного замовлення.

На підставі реалій щодо формування широкої мережі коледжевих структур у складі провідних українських університетів, наявності у цих самостійних структурах значного обсягу ліцензованих економічних спеціальностей можна обґрунтувати потребу університетської підготовки професійної освіти за економічними спеціальностями, зокрема кваліфікацією «Викладач облікових дисциплін». Випускник цієї спеціалізації працюватиме в системі професійної освіти на таких посадах, як: педагог професійного навчання, викладач обліково-економічних дисциплін, викладач-стажист, викладач професійно-технічного навчального закладу тощо.

Серед фахових компетентностей спеціалізації «Облік та оподаткування» спеціальності «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» слід виділити:

– розуміння технологій і здатність передбачати економічні, соціальні і морально-етичні наслідки застосування на практиці нових розробок і методик у сфері обліку й оподаткування;

– розуміння механізму здійснення податкових правовідносин, розрахунків у податковому процесі, знання податкового законодавства, принципів податкової відповідальності;

– знання методичних прийомів бухгалтерського контролю та експертизи, перевірки документації та рівня організації обліково-аналітичного процесу. [12].

У складі загальних компетентностей Стандарту вищої освіти України другого (магістерського) рівня спеціальності 071 «Облік і оподаткування» (п. 9) виділено «здатність здійснювати педагогічну діяльність із використанням інноваційних освітніх технологій». Крім цього, спеціальними (фаховими) компетентностями додатково для освітньо-наукових програм п. 12 передбачено набуття «вміння застосовувати основи педагогіки і психології у навчально-виховному процесі у вищих навчальних закладах освіти» [13]

Таблиця 1

Таблиця зіставлення спеціалізацій (профіль) спеціальності (напряму) «Професійна освіта (за профілем)» освітньо-кваліфікаційних рівнів молодшого спеціаліста, бакалавра, спеціаліста, магістра за Переліком-2008 і Переліком-2010 (Затверджено наказом Міністерства освіти і науки від 10.01.2011 р. № 4 [10])

Назва профілю за освітньо-кваліфікаційними рівнями Переліку-2008		Назва профілю освітньо-кваліфікаційних рівнів молодшого спеціаліста, бакалавра, спеціаліста, магістра за Переліком-2010
молодший спеціаліст	бакалавр, спеціаліст, магістр	
Комерційна діяльність	Економіка підприємства, маркетинг та менеджмент	Економіка

Розроблена фахівцями Львівської політехніки освітньо-професійна програма спеціалізації «Облік і оподаткування» спеціальності «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» дозволяє відповідно до чинних ліцензійних вимог розпочати підготовку бакалаврів цієї спеціалізації. Це покращить у подальшому програмні результати навчання випускників закладів, профільних для цієї спеціалізації професійної освіти. Принагідно відзначимо, що підготовлений «Стандарт вищої освіти України за другим (магістерським) рівнем галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 071 «Облік і оподаткування», як і розроблена у Львівській політехніці програма, узгоджуються з освітніми принципами і нормами Європейських і міжнародних стандартів, вираженими у документах «Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG)» [14] та «Міжнародні стандарти професійної освіти бухгалтерів» [15].

Висновки. Підготовка фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Облік та оподаткування» спеціальності «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» у вищому навчальному закладі є актуальною. При цьому науково-дослідну компоненту слід визнати важливим складником такого типу процесу підготовки фахівців із бухгалтерського обліку, економічного аналізу й аудиту у навчальному процесі, зміст якої включає специфічні методики та організаційні засади формування і розвитку у студентів навичок науково-дослідної діяльності для сприяння їх конкретно визначеному професійному становленню і зростанню.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Закон «Про освіту»: Закон України від 05 вересня 2017 р. № 2145-19 // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст. 380. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page>.
2. Постанова Верховної Ради України від 7 вересня 2016 року № 1493-VIII. Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Професійна освіта як складова забезпечення кваліфікованого кадрового потенціалу України: проблеми та шляхи вирішення» вирішення URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/en/1493-19>.
3. Гончаров С.М. Про деякі проблеми вищої та середньої освіти в Україні в контексті європейської кредитно-трансферної системи навчання / С.М. Гончаров // Нова педагогічна думка: науково-методичний журнал. № 1. 2012. С. 49–54.
4. Сушенцева Л.Л. Формування психолого-педагогічної готовності майбутніх педагогів професійного навчання до підготовки професійно мобільного кваліфікованого робітника / Л.Л. Сушенцева / Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Випуск 30: збірник наукових праць / за ред. проф. М.С. Корця. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. С. 202–208.
5. Ничкало Н.Г. Неперервна професійна освіта як філософська та педагогічна категорія / Неля Григорівна Ничкало // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. 2001. Вип. 1. С. 9–22.
6. Козловський Ю., Козловська І. Теоретичні основи та можливості практичного застосування едукативної інтегративної / Юрій Михайлович Козловський, Козловська Ірина Михайлівна // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогічні науки. 2014. № 41. С. 7–11.
7. Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана. URL: https://kneu.edu.ua/ua/plicants/serdn_osv/specialities_list/
8. Білий Л.Г. Особливості розвитку вищої професійної освіти в Україні та сучасні тенденції в управлінні освітою / Л.Г. Білий. // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. 2012. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2012_1_5
9. Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.07.2010 № 705 Про затвердження Переліку профілів підготовки кадрів у вищих навчальних закладах за напрямом (спеціальністю) «Професійна освіта (за профілем)». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0604-10> (скасований).
10. Наказ Міністерства освіти і науки України № 4 від 10.01.2011 р. «Про порядок введення в дію переліку профілів, за якими здійснюється підготовка кадрів у вищих навчальних закладах за напрямом (спеціальністю) «Професійна освіта (за профілем)». URL: <http://uipa.edu.ua/ua/normativ-doc-nmk/1477-4-10012011-l-l-r>
11. Наказ Міністерства освіти і науки України № 292 від 21.03.2016 «Про затвердження Переліку спеціалізацій підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)», за якими здійснюється формування та розміщення державного замовлення». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0532-16>
12. Освітньо – професійна програма другого (магістерського) рівня вищої освіти за 015 Професійна освіта (Облік і оподаткування) / Розроблено проектною групою: Швай Р.М. І. (керівник), Сушенцева Л.Л., Козловський Ю.М., Ієвлев О.М., Дольнікова Л.В., Яремко І.Й., Височан О.С., Пилипенко Л.М. (члени). Проект. Львів, 18 с.
13. Стандарт вищої освіти України за другим (магістерським) рівнем галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 071 «Облік і оподаткування» / Стандарт вищої освіти розглянуто та ухвалено на засіданні науково-методичної підкомісії зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування» сектору вищої освіти Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України Протокол № 3 від «16» травня 2017. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha/naukovo-metodychna_rada/proekty_standartiv_VO/071-oblik-i-opodatkovannya-magistr-22.05.2017.doc
14. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). URL: http://ihed.org.ua/images/pdf/standards-and-guidelines_for_qa_in_the_ehea_2015.pdf
15. International Accounting Education Standards Board (IAESB) [Міжнародні стандарти професійної освіти бухгалтерів]. URL: <http://www.ifac.org/system/files/publications/exposure-drafts/iaesb-consultation-paper-principles-on-learning-outcomes.pdf>